

УДК 347.395:35.072.6

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.330-337>**Красногор О.В.**доктор філософії в галузі права
приватний нотаріус, Чернігів, Україна**Krasnohor Oleksandr**

PhD in Law Sc.

Private notary, Chernihiv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0004-0901-7033>

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО НОТАРІАТУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуті особливості функціонування моделей державного та корпоративного управління розвитком електронного нотаріату, зокрема на прикладах Франції, Німеччини та Естонії, а також проведено порівняльний аналіз. Стрімкі процеси цифровізації сформували потребу більш глибокого аналізу особливостей централізованих і децентралізованих підходів до цифровізації нотаріальних послуг, їх вплив на ефективність правового регулювання та забезпечення доступності нотаріальних дій. Проведено оцінку потенціалу впровадження національної електронної платформи нотаріальних дій в Україні, що сприятиме підвищенню прозорості, безпеки та ефективності нотаріальної системи з урахуванням міжнародного досвіду. Обґрунтовано, що ключовими елементами для ефективної адаптації електронного нотаріату повинні бути прописані нормативно-правові законодавчі акти щодо статусу електронного нотаріального акту, створення єдиної цифрової нотаріальної платформи, механізму аутентифікації, шляхом використання державних сервісів, а також забезпечення посиленого кіберзахисту та аудиту цифрових правочинів.

Ключові слова: електронний нотаріат, державне управління, корпоративне управління, цифровізація, правове регулювання, Україна, кіберзахист.

MODELS OF PUBLIC AND CORPORATE GOVERNANCE IN THE DEVELOPMENT OF E-NOTARY SYSTEMS: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

The purpose of this study is to provide a theoretical and methodological conceptualization of the development of electronic notariat based on a comparative analysis of state and corporate governance models in the field of e-notary systems. It aims to identify the advantages and disadvantages of these models and explore their potential for implementation within the Ukrainian context. The relevance of the topic lies in addressing the challenges of introducing electronic notary services in modern Ukraine, an issue at the intersection of public administration, law, and digital transformation of institutions. The research problem is examined through the lens of state and corporate governance models in the development of notarial systems by comparing national practices in EU countries (Germany, France, Estonia) and Ukraine. However, the adaptation of these models to the Ukrainian legal system remains insufficiently developed, primarily due to the lack of a comprehensive implementation strategy tailored to current challenges and Ukrainian specificities. The theoretical and methodological framework of the study is grounded in comparative legal, systemic, and institutional approaches. The analysis is based on the governance models of electronic notary systems in European Union countries such as Germany, France, and Estonia, as well as the legislative and administrative practices of Ukraine. The main findings of the research include outlining the key differences between the state and corporate models of notarial systems, identifying their characteristic features, advantages, and limitations. The study clarifies the principal functions of electronic notariat in public administration and their unique features. It also distinguishes the stages of a notary's activity related to the Electronic Register of Notarial Actions, separating them into preliminary (before notarial acts are performed) and procedural (during the execution of notarial acts). The advantages of the electronic archive are defined, and criteria for comparing state and corporate models are highlighted. The practical value of the findings lies in their applicability for developing strategies for implementing electronic notary services and partial integration into legislative and regulatory frameworks. This contributes to building a modern, transparent, and paperless notarial system in Ukraine – one that aligns with the principles of a service-oriented state, ensures legal certainty, and strengthens public trust in the notarial institution as an element of state governance.

Keywords: electronic notary, state governance, corporate governance, digitalization, legal regulation, Ukraine.

JEL classification: K23, H83, O33, L86, D73.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації публічної сфери особливого значення набуває питання модернізації нотаріальних систем як інструменту правової комунікації між державою, громадянами і бізнесом. Електронний нотаріат, який активно впроваджується у країнах Європи, постає не лише як технічна інновація, а як результат управлінських рішень на перетині державної політики, правової культури та цифрових стратегій. Однак, способи організації електронного нотаріату значною мірою залежать від моделі управління у відповідній країні – державної (англосаксонської) або корпоративної (латинської). Тому в умовах динамічної цифровізації державне та корпоративне управління у сфері нотаріальної діяльності набуває нового змісту. У цьому контексті дослідження моделей управління розвитком електронного нотаріату в різних країнах дозволяє виявити ефективні підходи до побудови сталих правових систем.

Натомість проблема полягає в тому, що в Україні досі відсутня цілісна концепція моделі електронного нотаріату. На часі актуалізується питання вивчення моделей державного та корпоративного управління у сфері розвитку електронного нотаріату акцентуючи увагу на таких аспектах як: визначенні їхніх структурних характеристик; здійсненні аналізу переваг та обмежень кожної моделі; розкритті потенціалу їх адаптації до правових, інституційних і цифрових реалій України. А від так зазначене дозволить сформувати скоординовані та взаємодоповнюючі обґрунтовані пропозиції щодо створення ефективної моделі електронного нотаріату в Україні з урахуванням міжнародного досвіду, принципів публічного управління та практики реалізації електронного нотаріату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики запровадження електронного нотаріату в колі науковців і вчених, науковий інтерес яких торкається публічного управління, права та цифрової трансформації інституцій відноситься до найактуальніших. Особливо значимим є вивчення моделей державного та корпоративного управління у сфері розвитку нотаріальних систем, яке відбувається переважно через призму порівняльного аналізу національних практик країн ЄС і України.

Серед провідних науковців, що висвітлюють питання цифрової модернізації нотаріату в межах публічного управління, варто відзначити М. Цивіна, який акцентує увагу на складових цифрової трансформації нотаріальної системи в Україні та розглядає електронний нотаріат як складову електронного врядування [12]. Л. Гончаренко аналізує правове забезпечення електронної ідентифікації у нотаріальній діяльності, вказуючи на прогалини у нормативному регулюванні, що унеможливають повноцінне функціонування віддалених нотаріальних сервісів [13]. С. Василів, О. Сорочкіна [4]. З-поміж зарубіжних авторів Popescu R. (2022) здійснив ґрунтовний аналіз моделей електронного нотаріату в країнах ЄС, розкривши особливості інтеграції цифрових платформ у правову систему та вплив публічної моделі управління на стандарти юридичної автентичності [3]. Досвід Франції детально проаналізовано у звітах Conseil Supérieur du Notariat

(2021), де електронний нотаріат подано як централізовану систему державного зразка з високим рівнем інтеграції цифрових інструментів посвідчення, ідентифікації та архівації [6]. Водночас у роботах Bundesnotarkammer (2023) про цифровізацію нотаріальних послуг у Німеччині простежується корпоративна модель управління із жорстким професійним саморегулюванням, що забезпечує баланс між державним контролем і автономією професійної спільноти [9]. Аналогічна модель функціонує в Естонії, де Estonian Chamber of Notaries активно розвиває платформу **e-Notary**, що інтегрована з держреєстрами, сервісами електронної ідентифікації та цифрового підпису [2]. У більшості досліджень звертається увага як на переваги корпоративної моделі, до якої належать гнучкість, професійна відповідальність, швидкість інновацій, так і державної моделі – єдині технічні стандарти, централізований контроль і високий рівень юридичної безпеки.

Однак, інтеграції цих моделей у правову систему України ще залишається недостатньо розробленою, так як існує значна частина проблемних аспектів. Наявні публікації лише окремо торкаються питань управлінських підходів до впровадження електронного нотаріату, не пропонуючи цілісної концепції імплементації відповідних моделей у контексті українських правових та інституційних реалій. Це й обумовлює потребу в подальшому науковому аналізі.

Мета дослідження полягають у теоретико-методологічній концептуалізації ознак розвитку електронного нотаріату, що ґрунтується на порівняльному аналізі моделей державного та корпоративного управління у сфері електронного нотаріату, а також виявленні їх переваг, недоліків та розкритті потенціалу для імплементації в українських реаліях.

Виклад основних результатів дослідження. Теоретико-методологічна основа дослідження ґрунтується на використанні порівняльно-правового, системного та інституційного підходів. Основою аналізу є моделі управління електронним нотаріатом у країнах Європейського Союзу, таких як Німеччина, Франція та Естонія, а також законодавча та управлінська практика України.

Поняття «електронний нотаріат» охоплює використання ІКТ у сфері нотаріальних дій, зокрема цифрове посвідчення документів, дистанційну ідентифікацію особи, використання електронного підпису, ведення електронних реєстрів тощо [8]. Перебуваючи у тісній взаємодії вони створюють процес, що відображає поєднання переваг і ризиків трансформаційних змін, які відбуваються між країнами в наслідок запровадження цифровізації в нотаріальній системі, враховуючи модель управління відповідною країною. Натомість, існує дві основні системи нотаріату – це латинська (корпоративна) та англосаксонська (державна). Перш ніж перейти до порівняльного аналізу систем нотаріату обраних країн (Франції, Німеччини та Естонії), вважаємо за необхідне зупинитися на загальній характеристиці державної та корпоративної моделей нотаріальної системи її характерних рисах, перевагах і недоліках, а також відмінностях, табл. 1.

Таблиця 1

Основні відмінності моделей нотаріальної системи

Характерні риси	Державна модель	Корпоративна модель
Нотаріуси	Чиновники (або працівники державного апарату)	Незалежні професіонали, не чиновники
Фінансування	Фіксована оплата послуг (фінансуються/частково фінансуються державою)	Самофінансування (діяльність на принципах самофінансування)
Призначення та контроль	Напрямок з боку держави	Опосередкований, через ліцензування та нагляд
Управління/рівень правової участі	Обмежена професійна самостійність	Самоврядування нотаріальної спільноти (палата)
Відповідальність	Низька або формальна	Повна юридична відповідальність
Переваги	Висока підконтрольність, єдині стандарти, забезпечення доступу до нотаріальних послуг навіть у віддалених районах	Гнучкість, висока якість обслуговування, професійна конкуренція
Недоліки	Низька конкуренція, менша гнучкість, можливий надмірний бюрократизм	Ризик нерівного доступу, ринковий тиск

Джерело: складено автором

Як бачимо державна модель нотаріату (англосаксонська / адміністративна модель) характерна для країн, де нотаріус є державним службовцем і виконує переважно технічні або адміністративні функції, без самостійної правової відповідальності за зміст правочину. Натомість у корпоративній моделі нотаріату (латинська/континентальна) – нотаріуси діють як незалежні юридичні професіонали, але їх діяльність регулюється державою через професійні організації (палати) [4]. Відтак державна модель характерна для країн із централізованим підходом до публічних послуг, серед яких Канада, Велика Британія, США, Австралія, Індія, Пакистан і Бангладеш. Корпоративна модель домінує в Європі (Німеччина, Франція, Естонія), яка забезпечує високий рівень юридичної довіри та цифрової інтеграції. Водночас, Україна перебуває на етапі переходу – від частково державної до корпоративної моделі, з актуальними викликами в сфері кібербезпеки, самоврядування та цифрової грамотності. Таким чином для нашої країни притаманна змішана модель нотаріальної системи, в якій превалює можливість адаптації кращих практик континентальної моделі, на що вказує активне запровадження цифровізації в нотаріальну сферу та перехід до е-нотаріату.

Зупинимося на аналізі моделі державного управління – французькій нотаріальній системі, яка є її представником. Хоча нотаріуси у Франції – це вільні професіонали, які не є державними службовцями, що є характерним для континентальної моделі. Водночас нотаріальна система в європейських країнах розглядається не лише як ключовий елемент публічної довіри, а й державного контролю за цивільно-правовими угодами. У Франції нотаріат має публічно-правовий статус, а його діяльність тісно інтегрована в державну систему. Держава через Вищу раду нотаріату (Conseil Supérieur du Notariat) забезпечує централізоване впровадження IT-рішень, захист даних, сертифікацію цифрових підписів, а саме: а) дистанційне посвідчення угод через Acte Authentique Electronique (AAE) – електронний нотаріальний акт; б) доступ до державних реєстрів (нерухомість, сімейний стан, податки); в) – цифрову ідентифікацію клієнтів через VIDEONOT, систему відеоідентифікації; г) надійне збереження

нотаріальних актів у Minutier central électronique – електронному центральному архіві [6].

Електронна платформа *Authentique* дозволяє проводити дистанційні нотаріальні акти в режимі реального часу, так як вона має юридичну силу, еквівалентну паперовому формату, що дозволяє нотаріусам у режимі онлайн здійснювати майже повний спектр нотаріальних функцій. Тому для французької моделі е-нотаріату характерні: високий рівень централізації; технологічна інтеграція та правова визначеність, що роблять її прикладом ефективного інструменту публічного управління правовою сферою в період цифровізації для інших країн. У цьому контексті зазначмо, що електронний нотаріат виконує низку важливих функцій у публічному управлінні, які подано у табл. 2.

Водночас, законодавчо-нормативне регулювання е-нотаріату Франції ґрунтується на Цивільному кодексі Франції, Законі про цифрову Республіку (Loi pour une République numérique), а також спеціальних нормативних актах, розроблених CSN спільно з Міністерством юстиції. Саме ці акти визначають стандарти для цифрового посвідчення, зберігання даних відеоідентифікації та інфраструктури сертифікатів. Щодо результатів практичної складової е-нотаріату акцентуємо увагу на тому, що щорічно у Франції посвідчуються понад 4 мільйони електронних актів. Більше ніж 98 % нотаріусів використовують у своїй професійній діяльності платформу CSN, яка функціонує безперервно з 2008 року, що свідчить про її стабільність. Завдяки цій платформі під час пандемії COVID-19 було забезпечено безперервність нотаріальної діяльності у дистанційному форматі.

Отже, французький досвід демонструє успішне впровадження е-нотаріату завдяки дотримання таких ключових умов, як: а) здійснення централізованого управління цифровою платформою тільки через орган самоврядування, який контролюється державою; б) реалізація повноцінної інтеграції з реєстрами й органами державної влади; в) встановлення чіткого нормативно-правового регулювання на національному рівні; г) забезпечення гарантії цифрової ідентичності та кібербезпеки.

Таблиця 2

Функції електронного нотаріату в публічному управлінні

Функція	Характеристика	Особливість
Цифрова ідентифікація	Використовується сертифікована електронна ідентифікація осіб, що забезпечує достовірність клієнтів та безпечну автентифікацію суб'єктів правовідносин	Ідентифікація здійснюється через відеозв'язок та з використанням цифрових сертифікатів, виданих схваленими органами
Юридична автентичність	Електронний акт має статус «acte authentique», тобто офіційного документа, створеного посадовою особою від імені держави.	Застосування цифрових підписів і штампів гарантує незмінність змісту і дату посвідчення
Захист прав і прозорість	Інтеграція з державними реєстрами унеможливає подвійні продажі, фальсифікації правочинів і приховування інформації.	Вся діяльність нотаріусів фіксується та моніториться у централізованій базі, що забезпечує прозорість правовідносин і підзвітність ді нотаріусів.
Архівування та контроль	Нотаріальні електронні документи зберігаються в державному електронному архіві не менше 75 років	Це створює безперервний доступ до історії правочинів у цифровому вигляді

Джерело: складено автором

У цьому контексті зазначимо, що в Україні також діє державна модель нотаріату, функції управління якої зосереджені у Міністерстві юстиції. На противагу Франції «...Нинішня практика обробки персональних даних у нотаріаті вимагає трансформаційних змін, а саме запровадження цифровізації. Адже нотаріуси в Україні виконують функції контролерів персональних даних, так як зобов'язані забезпечити безпеку інформації, що зберігається в реєстрах і документах. Водночас, в українській практиці залишаються нагальними проблеми – відсутність уніфікованих протоколів захисту, недостатній рівень цифрової грамотності нотаріусів, а також технічного забезпечення.» [3]. На жаль, сьогодні управління електронними сервісами є фрагментарним, що обумовлено відсутністю

централізованої цифрової платформи для електронного нотаріального провадження. Слабкість нормативного регулювання електронного акту, відсутність юридичної сили дистанційного засвідчення створюють перепони для стрімких процесів цифрової трансформації в нотаріальній сфері.

Електронна нотаріальна система Німеччини також належить до державної моделі управління, досвід якої є корисним для України щодо запровадження електронного нотаріату.

Так, нотаріальна система Німеччини представлена Федеральною нотаріальною палатою, яка має свою структуру та підпорядкованість, до якої входять підрозділи Регіональної палати (рис. 1).

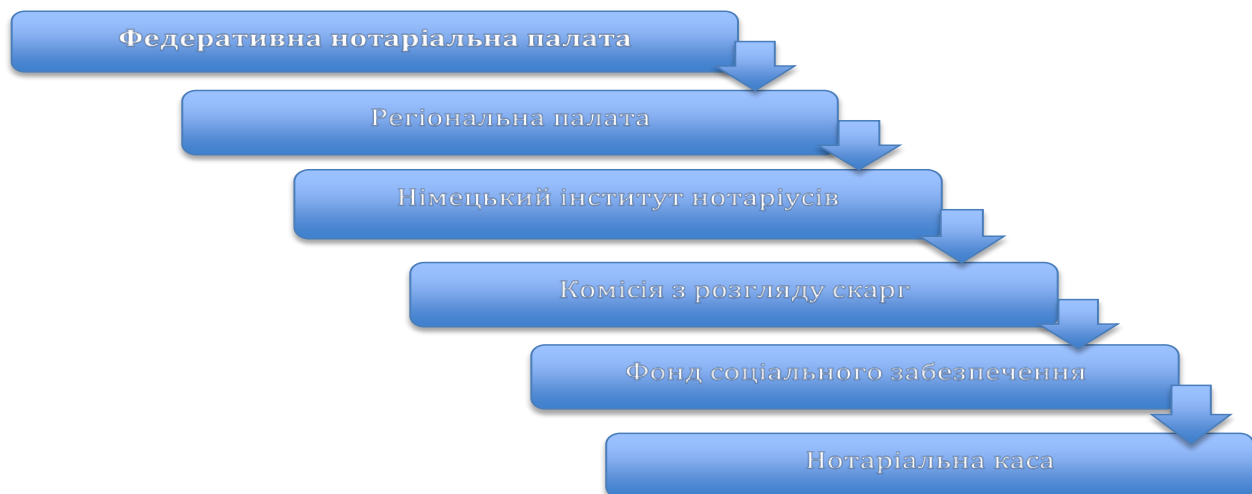

Рис. 1. Структура Федеральної нотаріальної палати Німеччини

Джерело: складено автором за [1]

З огляду на рис. 1 зазначимо, що Німецький інститут нотаріусів функціонує як науково-дослідний підрозділ при Федеральній нотаріальній палаті Німеччини, спрямований на наукове, методичне та експертне забезпечення нотаріальної діяльності. Його основною метою є всебічне підвищення якості нотаріальних дій та професійна підтримка нотаріусів у контексті

постійного ускладнення правових вимог, що висуваються до сучасної нотаріальної практики.

Інститут виконує низку ключових завдань, серед яких провідну роль відіграє підготовка експертних висновків, а також надання актуальної правової інформації, що має практичне значення для здійснення нотаріальної діяльності. Організаційна структура установи

включає п'ять спеціалізованих відділів, кожен з яких орієнтований на конкретні сфери права: 1. Цивільне та публічне право, (право у сфері нерухомості та нотаріальне право). 2. Корпоративне і податкове право. 3. Міжнародне приватне право та правові системи іноземних держав. 4. Правове регулювання, пов'язане з процесом об'єднання Німеччини, що охоплює спеціальне законодавство нових федеральних земель. 5. Сімейне право [1].

Також до компетенцій Інституту нотаріусів входить обробка індивідуальних запитів нотаріусів, що здійснюється шляхом надання: а) письмових висновків на предмет правових експертиз, які походять внутрішню перевірку відповідними керівниками відділів; б) відповідної фахової літератури та інформації про релевантну судову практику; в) усних консультацій у телефонному режимі, що вирізняються оперативністю розгляду, особливо у разі термінових або невідкладних звернень. Загалом, загальний термін очікування відповіді на запитання становить 14 днів. Слід зазначити, ще одну особливість Інституту, що вирізняє його від французької нотаріальної організації Cridon та бельгійського аналога – це не виставлення платежів за надані послуги, адже витрати, що з цим пов'язані покриваються за рахунок нотаріусів, що сплачують внески на рахунки Регіональних палат, до яких вони належать [1].

Комісія з розгляду скарг функціонує лише при Регіональних палатах до її компетенції належить розгляд скарг за такою класифікацією: «...а) за якими не виявлено порушень; б) виявлено незначні порушення; в) виявлено значні порушення (у такому випадку розгляд скарги передається до суду). Водночас будь-яке з рішень можна оскаржити в суді. Однак, за результатом розгляду скарги передбачено одне із трьох покарань, до яких належить попередження; грошове покарання; звільнення з посади...» [1].

Щодо Фонду соціального забезпечення, то його бюджет наповнюється із членських внесків самих нотаріусів, сума яких варіюється в межах 30 % від доходу.

Мета Фонду полягає в забезпеченні грошових виплат на утримання нотаріусів у разі втрати ними працездатності, розмір якого визначається відповідно до рівня державних службовців. Якщо Фонд соціального забезпечення наповнюється внесками нотаріусів, то заведення Нотаріальної каси – це перевірка фінансів нотаріусів один раз у межах від 2 до 4 років. Натомість нотаріуси в Німеччині є двох видів: нотаріус і нотаріус-адвокат. Відмінність між ними полягає у тому, що нотаріус-адвокат не має достатнього досвіду та відповідних компетенцій. Однак, це не заважає їм дотримуватися постулату нотаріусів – збереження нотаріальної таємниці. Адже захист нотаріальної таємниці прослідковується на всіх етапах виконання відповідних процедур, а також прописано у нормативно-законодавчих актах і в період проведення реформ Німеччини.

Акцентуємо увагу на тому, що «...Федеральна нотаріальна палата Німеччини є держателем Електронного нотаріального архіву та Електронного реєстру нотаріальних дій» [1]. Так, електронна платформа Elektronisches Urkundenarchiv (електронний архів) створена і функціонує під наглядом держави. У Німеччині нотаріат є незалежною юридичною професією, однак управління цифровими змінами делеговано Федеральній палаті нотаріусів (Bundesnotarkammer), що виконує публічні функції в цифровій інфраструктурі, наприклад розробляє IT-рішення, а саме систему NotarNet (NotarNet), для електронного обміну та реєстрації правочинів. Держава виступає лише як регулятор [9]. Зазначимо, що цифровізація нотаріату в Німеччині розпочалася з 2000 року і триває до нині, відповідно дотримуючись «Регламенту ЄС про електронну ідентичність, автентифікацію та довірчі послуги». Щодо Електронного реєстру нотаріальних дій, то з-поміж них можна виділити наступні етапи процесу діяльності нотаріуса, які поділяються на початкові до здійснення нотаріальних дій та ті, які передбачають вчинення нотаріальних дій табл. 3.

Таблиця 3

Етапи процесу діяльності нотаріуса

Етап	Характеристика дій нотаріуса	Особливість
Початковий (до вчинення нотаріальних дій)	нотаріус здійснює відповідні перевірки і запити, використовуючи реєстри.	
Другий (передбачає вчинення нотаріальних дій)	отримані відповіді заносяться нотаріусом до електронного реєстру; нотаріальний документ сканується і передається в архів Федеральної нотаріальної палати Німеччини	заповіти і договори про спадкування зберігаються децентралізовано для забезпечення надійності збереження інформації
Третій (передбачає вчинення нотаріальних дій)	внесення нотаріусом відповідних заяв для реєстрації нерухомості та юридичних осіб і надання інформації про вчинену нотаріальну дію у всі передбачені законодавством органи та установи	передаються тільки дані, а не документи

Джерело: складено автором за [1]

Розглядаючи детальніше специфіку функціонування онлайн-формату нотаріального провадження та механізми його державного регулювання в Німеччині відмітимо наступне. По-перше, чинне законодавство передбачає вкрай обмежений перелік нотаріальних дій, що можуть бути здійснені дистанційно, і виключно у відношенні до юридичних осіб. По-друге, в країні

відсутня приватна цифрова інфраструктура для вчинення нотаріальних дій: реалізація відповідних процедур у дистанційному форматі можлива виключно із застосуванням захищеної системи відеозв'язку, яку забезпечує Федеральна нотаріальна палата Німеччини. По-третє, розробка, впровадження та адміністрування цієї системи Палатою – як суб'єктом публічного права

– гарантує публічно-правовий статус усіх вчинюваних дій. У цьому контексті зростає роль Федеральної нотаріальної палати, яка також несе відповідальність за забезпечення кібербезпеки, стійкості системи до зовнішніх втручань, її технічну надійність та відповідність стандартам захисту персональних даних [1].

Натомість, цікавою та повчальною для вивчення українськими нотаріусами є практика запровадження та ведення Електронного нотаріального архіву, який має свою вибудовану архітектуру, функціональні можливості, а також переваги. Електронний нотаріальний архів у Німеччині функціонує як складна високозахиснена система, що інтегрована в закриту мережу Notarnetz (NotarNet), яка виконує роль захисного контуру. Авторизований доступ до архіву забезпечується через персоніфіковану ідентифікацію за допомогою імені користувача та паролю. Доступ до нотаріальних документів можливий виключно для нотаріуса – власника відповідного Електронного нотаріального архіву у Німеччині функціонує як складна високозахиснена система, що інтегрована в закриту мережу Notarnetz (NotarNet), яка виконує роль кваліфікованого електронного підпису (КЕП). Кожен документ додатково захищений унікальним криптографічним ключем, що гарантує його індивідуальну безпеку [9].

Система дозволяє нотаріусам вести облік у цифровій формі: електронний архів нотаріальних актів, реєстри нотаріальних дій, а також перелік документів, що перебувають на тимчасовому зберіганні у нотаріуса. Акцентуємо увагу на тому, що централізованого архівного фонду не створено – кожен нотаріус залишається безпосереднім зберігачем відповідної документації. Федеральна нотаріальна палата виконує функцію виключно технічного оператора, забезпечуючи стабільність і функціональність інформаційно-комунікаційної інфраструктури, не маючи при цьому повноважень чи доступу до вмісту архівів.

Система охоплює як електронні, так і оцифровані паперові нотаріальні документи. Основними перевагами електронного архіву є: а) доступність: гарантується довгострокове та надійне зберігання цифрових документів із забезпеченням оперативного пошуку, мінімізацією ризиків їх втрати, а також прозорістю та структурованістю зберігання; б) автентичність і цілісність: система забезпечує юридичну доказову силу збережених документів та можливість її перевірки в будь-який момент; в) конфіденційність: відсутність

централізованого доступу або універсального «генерального ключа» гарантує збереження конфіденційності нотаріальної документації. Крім того, архівна система підтримує функцію перепідписання електронних документів, що є ключовою умовою для довгострокового зберігання відповідно до вимог електронного документообігу [1; 9].

Усі офіційні програмні продукти, з якими працюють нотаріуси у ФРН, адмініструються виключно Федеральною нотаріальною палатою. Доступ до цих програм здійснюється через захищені канали зв'язку (VPN), що додатково підвищує рівень інформаційної безпеки. При цьому встановлено чіткий розподіл відповідальності: нотаріус несе відповідальність за використання особистого КЕП, у той час як держава та Федеральна нотаріальна палата відповідають за загальну кібербезпеку та захист системи від несанкціонованого втручання [1].

Отже, розглянувши модель державного управління нотаріальною системою Німеччини відмітимо наступне, що це система, яка демонструє ефективність саморегулювання у поєднанні з державною легітимацією цифрових сервісів. Таке управління базується на принципі професійної автономії та високого рівня довіри. Ця практика електронного нотаріату є корисною і відповідає викликам сьогодення України, яку можна адаптувати до сучасної нотаріальної системи шляхом внесення змін в частині запровадження цифровізації в практичну діяльність нотаріусів.

Естонія є представником моделі корпоративного управління, вирізняється повною цифровізацією нотаріальних процедур. Через платформу *e-Notary* громадяни можуть проводити правочини дистанційно за допомогою електронної ідентифікації та відеозв'язку. Координацію цифрових сервісів здійснює Естонська палата нотаріусів, при тісній співпраці з державою. Акцентуємо увагу на тому, що на початку 2020 року це був лише пілотний проєкт електронного нотаріального сервісу, який перетворився протягом кількох місяців на повноцінну електронну платформу, яка була адаптована в умовах пандемії [2].

Проведений аналіз нотаріальних систем Німеччини, Естонії, Франції, України, дав можливість виокремити критерії моделей, за якими можна їх порівняти, а саме: централізації, гнучкості, інноваційності, юридичної адаптивності та доступності, табл. 4.

Таблиця 4

Порівняння моделей за критеріями

Критерій	Державна модель (Франція, Україна)	Корпоративна модель (Німеччина, Естонія)
Ступінь централізації	Високий	Середній – високий
Гнучкість управління	Обмежена	Висока
Інноваційність	Залежить від державного бюджету	Активна співпраця з приватними ІТ-компаніями
Юридична адаптивність	Повільне оновлення	Швидка реакція через саморегуляцію
Рівень доступності для населення	Варіюється	Зростає завдяки децентралізації

Джерело: складено автором

З огляду на зазначене в таблиці, віддається перевага корпоративній моделі, яка відзначається не лише

високим ступенем централізації, а й гнучкістю управління. Активна співпраця з приватними ІТ-компаніями

призводить до швидкої реакції на юридичну адаптивність, що впливає на зростання рівня доступності для населення. Проте, не доцільно відмовлятися від переваг державної моделі – єдині технічні стандарти, централізований контроль і високий рівень юридичної безпеки. Адже в гармонійному їхньому поєднанні і до-свідченій керованості трансформаційних процесів може вийти дуже якісна, фахова, перспективна й ефективна змішана модель нотаріальної системи України, яка задовольняла би реальні виклики сьогодення – впровадження е-нотаріату в країні.

У цьому контексті перспективним для України є практичний досвід як Франції, Німеччини так і Естонії, який показує, що ефективне управління електронним нотаріатом можливе за умов стратегічної взаємодії держави та самоврядних організацій, а саме:

1. Створення національної електронної платформи для проведення нотаріальних дій дає змогу:

- централізувати обробку та зберігання нотаріальних актів;
- зменшити ризики шахрайства та несанкціонованого втручання шляхом застосування єдиних протоколів безпеки;
- підвищити доступність нотаріальних послуг для громадян особливо в сільських або тимчасово окупованих територіях;
- оптимізувати контроль за діяльністю нотаріусів з боку державних органів;
- скоротити витрати часу та ресурсів на підготовку документів у паперовій формі;
- забезпечити оперативне підключення до суміжних державних реєстрів (прав власності, сімейного стану, реєстру довіреностей тощо) в режимі реального часу.

2. Делегування частини управлінських повноважень самоврядним нотаріальним організаціям дозволяє:

- швидше адаптувати технічні інновації;
- враховувати специфіку професійної діяльності нотаріусів при розробці цифрових рішень;
- підвищити гнучкість у регулюванні етичних та процесуальних аспектів електронних нотаріальних дій/процесів.

3. Запровадження механізмів контролю та відповідальності в цифровому середовищі сприятиме:

- формуванню цифрової правової довіри серед громадян і бізнесу;
- посиленню захисту персональних даних;
- забезпеченню електронного аудиту кожного кроку нотаріального процесу через електронне логування дій.

4. Підвищення рівня цифрової грамотності нотаріусів і громадян забезпечить:

- реальне (а не лише формальне) впровадження сервісів;

- зниження технічних і психологічних бар'єрів у використанні цифрових нотаріальних процедур;

- розвиток електронної правосвідомості як складової цифрової культури [11; 12; 13].

Усе це має створити передумови для формування в Україні сучасної, прозорої та безпаперової нотаріальної системи, що відповідає принципам сервісної держави, забезпечує правову визначеність та зміцнює довіру до інституту нотаріату як складової державного управління.

Висновки. Електронний нотаріат як інструмент публічного управління виступає ключовим елементом цифрової трансформації правової сфери, що забезпечує доступність, ефективність і прозорість нотаріальних дій у взаємодії громадянина з державою. У цьому контексті державна модель управління електронним нотаріатом, характерна для Франції та Німеччини, так як передбачає жорстке регулювання, централізовану цифрову інфраструктуру та високий рівень контролю з боку державних інституцій. Зазначений підхід забезпечує юридичну надійність та публічну довіру, проте потребує значних державних інвестицій і чіткої координації.

Щодо корпоративної моделі то вона повністю реалізована в Естонії, орієнтується на самоврядність професійних об'єднань, технологічну відкритість та інноваційність. Ця модель виявляє вищу гнучкість і швидкість у впровадженні цифрових сервісів, але вимагає сильної кібербезпеки та сталого професійного саморегулювання.

Натомість українська модель перебуває на перехідному етапі, демонструючи фрагментарність цифрової інфраструктури, нормативні прогалини та нерівномірність у підготовці нотаріусів до цифрової трансформації. У цьому контексті доцільним є вивчення досвіду Франції як державної моделі, що поєднує централізовану цифрову платформу, обов'язкову цифрову ідентифікацію та чітку правову регламентацію електронного нотаріального акту. А також досвід Німеччини в частині створення електронного архіву та бази електронних реєстрів. Ключовими елементами, які можуть бути використані для ефективної імплементації електронного нотаріату в Україні повинні бути: статус електронного нотаріального акту, який закріплений на законодавчому рівні; створена національна єдина цифрова платформа для нотаріальних дій; інтегрований механізм аутентифікації через державні сервіси, наприклад «Дія»; сформована державна політика цифрової грамотності нотаріусів; посилений кіберзахист та аудит цифрових правочинів.

Отже, гармонійне поєднання елементів державної та корпоративної моделей може стати базисом для гібридної моделі управління, адаптованої до українських реалій з урахуванням як міжнародного досвіду, так і національних викликів сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Звіт про робочий візит делегації Нотаріальної палати України до Берліну (Німеччина). (2024). Нотаріальна палата України. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2024/06/berlin24.pdf>.
2. Estonia's fully remote e-notary service – 1st state e-service of its kind in Europe. (2021). e-Estonia.. URL: <https://e-estonia.com/estonias-fully-remote-e-notary-service-1st-state-e-service-of-its-kind-in-europe/>.
3. Красногор О. (2025). Реалізація принципів GDPR у практиці українських нотаріусів. Future of Work:

Technological, Generational and Social Shifts: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference, (May 1-2, 2025. Dnipro, Ukraine), Pp. 121-122. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/05/Conference-Proceedings-May-1-2-2025.pdf>.

4. Василів С., Сорочкіна О. (2020). Світові системи нотаріату: порівняльний аналіз. Юридичні науки, Т. 1. № 1. С. 134-140. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.25.134>.

5. Popescu, R. (2022). Digital Notary Practices in the European Union: Comparative Overview. Journal of E-Governance, No. 44(3). Pp. 115–130. DOI: <https://doi.org/10.3233/GOV-220003>.

6. L'acte notarié électronique en France. (2021). Conseil Supérieur du Notariat. URL: <https://www.notaires.fr/fr/lexique/acte-authentique-electronique>.

7. Красногор О.В. (2024). Теоретичний конструкт нотаріату як складової державного управління. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, № 14. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-14-02-02>.

8. Проект Концепції розвитку електронного нотаріату в Україні. (2023). Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/proekt-konceptsiya-e-notary>.

9. Digitalization of Notarial Services in Germany, (2023). Bundesnotarkammer. URL: <https://www.bnotk.de/EN/digitalisation>.

10. Estonian Chamber of Notaries. e-Notary platform description. (2022). URL: <https://www.notar.ee/en/notary-services/e-notary>.

11. Шевчук Т.С. (2022). Професійна автономія нотаріату в умовах цифрової трансформації. Право України, № 9. С. 47–54. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukrainy_2022_9/.

12. Цивін М.С. (2022). Цифровізація державного управління: нотаріальний аспект. Право України, № 5. С. 38-45.

13. Гончаренко Л.О. (2021). Електронна ідентифікація в нотаріальній діяльності: проблеми правового забезпечення. Адміністративне право і процес, № 3, С. 24-29.

References:

1. Zvit pro robochyi vizyt delehatsii Notarialnoi palaty Ukrainy do Berlinu (Nimechchyna) [Report on the working visit of the delegation of the Notarial Chamber of Ukraine to Berlin (Germany)]. (2024). Notarial Chamber of Ukraine. Retrieved from: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2024/06/berlin24.pdf>. [in Ukrainian].

2. Estonia's fully remote e-notary service – 1st state e-service of its kind in Europe. (2021). e-Estonia. Retrieved from: <https://e-estonia.com/estonias-fully-remote-e-notary-service-1st-state-e-service-of-its-kind-in-europe/>. [in English].

3. Krasnogor, O. (2025). Realizatsiia pryntsyviv GDPR u praktytsi ukrainskykh notariusiv. [Implementation of GDPR principles in the practice of Ukrainian notaries]. In Future of Work: Technological, Generational and Social Shifts: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference (Dnipro, Ukraine, May 1–2), pp. 121–122. Retrieved from: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/05/Conference-Proceedings-May-1-2-2025.pdf>. [in Ukrainian].

4. Vasylyv, S., & Sorochkina, O. (2020). Svitovi systemy notariatu: porivnialnyi analiz. [Global notarial systems: A comparative analysis]. Legal Sciences, Vol. 1. No. 1. Pp. 134–140. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2020.25.134>. [in Ukrainian].

5. Popescu, R. (2022). Digital notary practices in the European Union: Comparative overview. Journal of E-Governance, No. 44(3). Pp. 115–130. DOI: <https://doi.org/10.3233/GOV-220003>. [in English].

6. L'acte notarié électronique en France. (2021). **Conseil Supérieur du Notariat**. Retrieved from: <https://www.notaires.fr/fr/lexique/acte-authentique-electronique>. [in English]

7. Krasnogor, O.V. (2024). Teoretychnyi konstrukt notariatu yak skladovoi derzhavnoho upravlinnia. [Theoretical construct of the notariat as a component of public administration]. Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Administration and Governance, No. 14. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-14-02-02>. [in Ukrainian].

8. Proiekt Kontseptsii rozvytku elektronnoho notariatu v Ukraini [Draft Concept of E-Notariat Development in Ukraine]. (2023). Ministry of Justice of Ukraine. Retrieved from: <https://minjust.gov.ua/news/proekt-konceptsiya-e-notary>. [in Ukrainian].

9. Digitalization of Notarial Services in Germany, (2023). Bundesnotarkammer. Retrieved from: <https://www.bnotk.de/EN/digitalisation>. [in English].

10. Estonian Chamber of Notaries. e-Notary platform description. (2022). Retrieved from: <https://www.notar.ee/en/notary-services/e-notary>. [in English].

11. Shevchuk, T.S. (2022). Profesiina avtonomiia notariatu v umovakh tsyfrovoy transformatsii [Professional autonomy of the notariat in the context of digital transformation]. Law of Ukraine, No. 9. Pp. 47–54. Retrieved from: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukrainy_2022_9/. [in Ukrainian].

12. Tsyvin, M.S. (2022). Tsyfrovizatsiia derzhavnoho upravlinnia: notarialnyi aspekt. [Digitalization of public administration: notarial aspect]. Law of Ukraine, No. 5. Pp. 38–45. [in Ukrainian].

13. Honcharenko, L.O. (2021). Elektronna identyfikatsiia v notarialnii diialnosti: problemy pravovoho zabezpechennia. [Electronic identification in notarial activity: Problems of legal support]. Administrative Law and Process, No. 3. Pp. 24–29. [in Ukrainian].